

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Кафедра водних та неолімпійських видів спорту

Чаплінський М.М., Сидорко О.Ю.

**ТІМОВС ТА СПВ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ПРОФЕСІЙНО-
ФІЗКУЛЬТУРНОЇ ОСВІТИ**

Лекція з навчальної дисципліни

**„ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ОБРАНОГО ВИДУ СПОРТУ ТА СПОРТИВНО
ПЕДАГОГІЧНОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ”**

Для студентів спеціальності 014 Середня освіта «Фізична культура»

(спеціалізація «плавання»)

“ЗАТВЕРДЖЕНО”

на засіданні кафедри водних та

неолімпійських видів спорту

„31” серпня 2018 р. протокол № 1

Зав.каф _____ М. Чаплінський

ТІМОВС ТА СПВ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ПРОФЕСІЙНО-ФІЗКУЛЬТУРНОЇ ОСВІТИ

1. Педагогічна сутність професійної діяльності викладача, тренера фізичному вихованні і спорті.
2. Технологія навчання студентів професійній діяльності в процесі ТіМОВС та СПВ.
3. Структура (етапи) навчання руховим діям і розвитку фізичних якостей.
4. Організація навчального процесу з ТіМОВС та СПВ.

Педагогічна сутність професійної діяльності викладача, тренера у фізичному вихованні і спорті

Успішність роботи педагога з фізичної культури і спорту, тренера в спорті, учителя фізичної культури залежить від рівня професіоналізму. «Професіонал - це фахівець, що опанував високими рівнями професійної діяльності, що свідомо змінює і розвиває себе в ході здійснення праці, що вносить свій індивідуальний творчий внесок у професію, що знайшла своє індивідуальне призначення (професіонал - це фахівець на своєму місці), що стимулює в суспільстві інтерес до результатів своєї професійної діяльності і підвищує престиж своєї професії в суспільстві».

Професіоналізм у будь-якій області визначається тим, які *мотиви* спонукають людину, який зміст має в його житті конкретна професійна діяльність, яку мету він ставить і т.д., а також які *технології*, засоби людина застосовує для досягнення поставленої мети. Важливо відзначити, що навчання у вузі забезпечує визначений рівень *професійної готовності* випускника, і чим вище цей рівень, тим більше підстав до того, що становлення професіоналізму буде більш успішним, тому що професіоналом людина стає тільки в процесі професійної діяльності.

Теоретико-практичні основи професіоналізму розробляє наука *акмеологія* (від греч. *акте* - вершина зрілості, досягнень), що розглядає у взаємозв'язку об'єктивні і суб'єктивні умови, що дозволяють людині досягти найвищої для нього результативності в його професійній діяльності.

В акмеології виділяють три періоди становлення особистості і досягнення нею вершини професіоналізму. Перший - допредстартовий - визначається задатками людини, його обдарованістю, здібностями, сімейним і шкільним вихованням і розвитком. Другий - передстартовий - вихованням, освітою, навчанням у професійному навчальному закладі. Третій - стартовий

(період оптимуму, фінішу) - це період саморуку до вершин професіоналізму в самостійній професійній діяльності протягом трудового життя.

На цій основі в професійній безупинній фізкультурній освіті виділяють три етапи: перший - допрофесійний (довузівський); другий - базовий професійний (вузівський); третій етап професійного удосконалювання (після вузівський).

Робота на допрофесійному (довузівському) етапі проводиться спільними зусиллями школи, вищих і середніх фізкультурних навчальних закладів. На цьому етапі успіх залежить від двох факторів — якості дошкільного і шкільного фізичного виховання і роботи з профорієнтації Маркова А.К. Психологія професіоналізму.- М., 1996.- С.48 і попередній професійній підготовці. Висока якість фізичного виховання і спорту в загальноосвітніх і спортивних школах забезпечує необхідний рівень спеціальних рухових навичок і якостей, здоров'я, потреби в регулярних фізкультурно-спортивних заняттях.

На базовому етапі професійної підготовки робота будується на основі цільових настанов, структури діяльності і моделі педагога (учителя, тренера), у яких укладена сукупність соціальних вимог: з одного боку - з комплексу знань, умінь і навичок, з іншого боку - за рівнем світоглядних, моральних і соціальних якостей.

Розрізняють *модель фахівця* (працюючого, функціонуючого) і *модель підготовки фахівця* (для організації професійного навчання на основі моделі фахівця). Модель фахівця звичайно містить у собі професіограму як опис вимог до діяльності й особистості фахівця.

У освітньо-кваліфікаційній характеристиці представлені вимоги до рівня підготовки випускника, нижче приводяться вимоги стосовно до дисципліни ТіМОВС таСПВ.

Випускник повинен :

знати дидактичні закономірності у фізичному вихованні і спорті;

володіти методикою проведення фізкультурно-спортивних занять з різними групами населення;

знати анатомо-фізіологічні, гігієнічні і психолого-педагогічні основи фізичного виховання і спорту;

знати методи і систему організації комплексного контролю у фізичному вихованні і спортивній підготовці;

вміти формулювати конкретні завдання фізичного виховання різних груп населення, підготовки спортсменів різного віку і кваліфікації;

володіти технологією навчання різних категорій людей руховим діям і розвитку фізичних якостей у процесі фізкультурно-спортивних занять;

вміти планувати і проводити основні види фізкультурно-спортивних занять з дітьми шкільного віку, дорослими людьми з урахуванням санітарно-гігієнічних, кліматичних, регіональних і національних особливостей;

вміти оцінювати ефективність фізкультурно-спортивних занять;

вміти планувати і проводити заходи щодо профілактики травматизму і надавати першу медичну допомогу;

вміти здійснювати консультаційну діяльність з питань організації і проведення індивідуальних і колективних фізкультурно-спортивних занять з людьми різного віку;

володіти технікою мови («професійною мовою») у процесі фізкультурно-спортивних занять;

володіти навичками спілкування, виховної і консультаційної роботи, коректно висловлювати і обґрунтовувати різні положення;

вміти в процесі самоосвіти і самовдосконалення опановувати нові види фізкультурно-спортивної діяльності, стосовно отриманої у вузі освіти;

володіти навичками раціонального застосування навчального і лабораторного устаткування, аудіовізуальних засобів, комп'ютерної техніки, тренажерних пристроїв і спеціальної апаратури при проведенні різних видів занять;

володіти засобами і методами формування здорового способу життя на основі потреби у фізичній активності, регулярного виконання фізичних вправ, використання гігієнічних і природних факторів з метою оздоровлення і фізичного удосконалення учнів;

вміти застосовувати навички науково-методичної діяльності для рішення конкретних задач, що виникають у процесі проведення фізкультурно-спортивних занять;

вміти застосовувати методи лікарсько-педагогічного контролю в конкретних ситуаціях професійної діяльності;

вміти надати першу допомогу при травмах у процесі фізкультурно-спортивних занять, володіти технікою страхування при виконанні вправ;

вміти визначати причини помилок і знаходити методи усунення в процесі засвоєння учнями рухових дій і розвитку фізичних якостей.

Модельні показники і вимоги принципово змінюють підходи до визначення змісту навчання й утворення інтегрованого підсумку взаємодії викладачів і студентів на предметній основі професійної підготовки. Від «навчання дисципліні», що приводить до «мозаїчної» освіти, здійснюється перехід до навчання на основі системного підходу, до інтеграції змісту навчання, що забезпечує цілісну освіту, що відбиває структуру професії і діяльності педагога з фізичної культури і спорту.

Соціальне замовлення і модель фахівця визначають структуру і зміст процесу підготовки майбутніх педагогів з фізичної культури, тренерів зі спорту на факультетах фізичної культури, набір дисциплін навчального плану, зміст навчальних програм по цих дисциплінах, усю «технологічну лінію» професійної підготовки.

Діяльність тренера з виду спорту пред'являє до людини ряд професійних вимог, ступінь відповідності яким визначає рівень професіоналізму. Слід зазначити, що видатний спортсмен необов'язково стане видатним тренером, якщо займеться тренерською діяльністю. Справа в тім, що у спортсмена свої основи найвищого професіоналізму, у тренера - свої. В однаковій мірі це можна віднести до професії педагога з фізичної культури, де є своя специфіка. Не всякий навіть дуже гарний тренер з

окремого виду спорту може успішно працювати викладачем фізичної культури в навчальному закладі. І навпаки, не завжди гарний викладач фізичної культури зможе успішно працювати тренером з окремого виду спорту.

Центральне місце в навчальному плані підготовки педагога з фізичної культури займають дисципліни предметної підготовки, від якості освоєння яких істотно залежить становлення професіоналізму на цьому етапі. Тут важливе значення має об'єднання цих дисциплін в систему з орієнтацією на цілісну професійну діяльність. Кожна окрема дисципліна і весь цикл базових і нових фізкультурно-спортивних дисциплін повинні виступати як засіб досягнення визначеної мети, озброїти студентів теоретичними і практичними знаннями, уміннями і навичками в області фізичного виховання і спорту, щоб у майбутньому забезпечити успішність їхньої професійної діяльності в цілому.

При розробці вимог для вступних іспитів у відповідних вузах треба враховувати різні фактори. Так, руховий компонент (рівень фізичної і технічної підготовленості) у структурі діяльності педагога - чи тренера викладача фізкультури в навчальному закладі - є важливим, але не єдиним, а тим більше не самим головним. Куди важливіший рівень професійних знань і умінь абітурієнта, його особистісні якості й ін. Це повинно відбиватися у вступних екзаменах, а в подальшому - у річних і випускних іспитах.

Технологія навчання студентів професійній діяльності в процесі ТіМОВС та СПВ

Особлива риса дисципліни ТіМОВС та СПВ полягає в тому, що вона щільно пов'язана загальноосвітніми дисциплінами, з іншого боку - з базовими фізкультурно-спортивними дисциплінами, тому що ***на предметній основі цих видів вирішуються теоретико-методичні і практичні завдання формування професійних умінь педагога з фізичної культури.*** Ця особливість ТіМОВС та СПВ робить його своєрідною моделлю для базових і нових фізкультурно-спортивних видів по «включеності» їх у процес цілісного формування майбутньої професійної діяльності на факультеті фізичної культури.

При розробці і впровадженні нових підходів треба враховувати *стримуючі фактори*. Звернемо увагу на три з них. Перший - спортивний аспект мотивації поступаючих у вуз, що розглядають навчання в ньому як продовження спортивних занять, початих у загальноосвітній чи спортивній школі, як крок до досягнення успіхів у спортивній кар'єрі. Другий - превалювання практичної, рухової (спортивної) підготовки, спеціальних (спортивно-педагогічних, спортивно-педагогічного удосконалювання) дисциплін над всіма іншими. У підсумку цілісна професійна підготовленість фахівця може бути замінена простим володінням тільки спеціальними дисциплінами з усіма наслідками, що звідси випливають. Третій - недостатня

увага, що приділяється формуванню професійних умінь у процесі навчання студентів руховим діям, відсутність інтегруючого фактора, що виводить на цілісне представлення про майбутню професію.

Становлення професіоналізму на вузівському етапі, таким чином, істотно залежить від системного об'єднання дисциплін, що насамперед профілюють, з орієнтацією на цілісну професійну діяльність, де окрема дисципліна повинна служити засобом досягнення цієї мети. Зараз же кожна дисципліна скоріше виступає в якості мети, що знижує ефективність роботи.

Своєрідним полігоном для інтеграції кафедр у єдиному підході по формуванню в студентів цілісного уявлення про майбутню професійну діяльність можуть служити теоретико-методичні основи навчання руховим діям і розвитку фізичних якостей.

Процес навчання руховим діям має загальну структуру як для видів рухових дій, так і для різного контингенту учнів, яких навчають. Це відноситься і до студентів факультетів фізичної культури педагогічних вузів і інститутів фізичної культури, що освоюють систему рухових навичок у спортивно-педагогічних дисциплінах.

На схемі представлена структура (етапи) навчання руховим діям. Етапи, задачі етапів, засоби і методи принципово ті самі для усіх, хто освоює рухові дії, природно, з конкретно-спеціальним «наповненням», що відбиває специфіку рухових дій (виду спорту), вікових особливостей тих, яких навчають, рівня підготовленості і т. д.

Ретельний аналіз структури навчання дає важливу інформацію про теорію навчання руховим діям і розвитку фізичних якостей і про конкретну практику навчання на прикладі базового (обраним студентом для ТіМОВС та СПВ) виду спорту.

З погляду розглянутої проблеми це свого роду *п е р ш а с т у п і н ь - базова*, і всі теоретико-практичні наробки в будь-якій області фізичного виховання і спорту мають загальне позитивне значення. Але вже на цій ступіні виділяються специфічні особливості навчання: а) звичайної людини (наприклад, учнівської молоді); б) майбутнього спортсмена з орієнтацією на спорт вищих досягнень (олімпійський, професійний); в) майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту (педагога, викладача, тренера й ін.).

Д р у г а с т у п і н ь - удосконалення - теж характерне для всіх перерахованих категорій тих, яких навчають. Для всіх людей це має значення в оздоровчому аспекті, у побуті і т. д. Тим, хто освоює будь-які професії, допомагає це робити з більшим успіхом; тим, хто вже працює, - більш ефективно здійснювати трудову діяльність. Для спортсменів-професіоналів це забезпечення високого рівня майстерності і конкурентноздатності, від чого залежать високі спортивні результати й одержання відповідних життєвих благ. Для фахівців з фізичної культури і спорту оптимальний рівень рухової підготовленості є компонентом професійної діяльності, тому освоєння арсеналу рухових дій на належному рівні має для них велике значення. Слід зазначити, що тут потрібний такий рівень, що давав би можливість фахівцю

Структура (етапи) навчання руховим діям і розвитку фізичних якостей

Етап	1.Етап створення передумов, ознайомлення з руховою дією	2. Етап розучування рухової дії, відтворення його по створеному «образу»	3. Етап удосконалювання рухової дії у фізичному тренуванні	4. Етап інтеграції рухових навичок і якостей в умовах змагань
Задачі	Створення кондиційної бази; представлення («образу») про рухову дію	Уточнення «образу»; формування рухового уміння на базі орієнтованої	Деталізація «образу»; формування рухової навички, навчання складної рухової	Створення комплексного «образу» рухових дій; формування суперуміння;
		основи дії й опорних крапок	діяльності	системи ігрових навичок у змаганнях
Засоби	Загальрозвиваючі і підготовчі вправи; аудіовізуальні засоби	Вправи, що підводять, вправи по техніці; аудіовізуальні засоби	Вправи техніко-тактичні в ускладнених умовах; аудіовізуальні засоби	Вправи на взаємозв'язок техніки, тактики, розвитку якостей; переключення в діях; контрольні і календарні змагання
Методи	Методи розвитку основних і спеціальних фізичних якостей; наочного сприйняття; словесні; аудіовізуальні	Метод розчленованого навчання, метод цілісного навчання, методи розвитку фізичних якостей	Метод цілісного виконання техніко-тактичної дії у варіативних умовах; система завдань у спортивних іграх, єдиноборствах	Метод сполучених (сполучених) впливів; змагальний і ігровий метод; контрольні і календарні змагання
Результат навчання: формування системи знань, рухових навичок, високого рівня загальної і спеціальної фізичної підготовленості, професійних умінь				

повною мірою реалізувати свою професійну діяльність, успіх якої далеко не вичерпується рівнем рухового компонента.

Третя ступінь - *технологія навчання* руховим діям - відноситься головним чином до фахівців з фізичної культури і спорту (особливо в період навчання у вузі). Основна задача «за полягає в тому, щоб освоєння рухових дій сполучити з освоєнням технології навчання їм, що накладає відбиток і на процес власне навчання руховій дії. Саме ця сторона в практиці навчання студентів представлена ще слабо.

Технологія навчання професійної діяльності полягає в наступному. В процесі теоретичних занять викладаються теоретико-методичні положення навчання руховим діям і розвитку фізичних якостей, визначаються шляхи практичної реалізації отриманих знань на матеріалі обраного студентами виду спорту. У процесі практичних занять формуються рухові уміння і навички, відбувається розвиток фізичних якостей і освоєння спеціальних знань, що сприяють більш швидкому і якісному формуванню навичок, включенню їх у рухову діяльність тих учнів, яких навчають.

Але, як було сказано вище, для студентів - майбутніх педагогів фізичної культури - досконале оволодіння досліджуваною руховою дією не кінцева мета, а лише етап у їхній професійній підготовці, засіб для досягнення основної мети - освоєння професії.

Схема на с. показує системну побудову процесу навчання, де в центрі знаходиться система «рухова дія» - педагог - студент», розвиток навчання руховій дії й усе, що необхідно для успішного здійснення навчання.

Ця інформація має важливе пізнавальне значення для студентів, для їхнього професійного становлення. Тут етапи навчання як би проєктуються на цей процес. Можна бачити відображення на предметній основі фізичного виховання і спорту положень дидактики, зведень з дисциплін інших циклів навчального плану.

У якості складових системи навчання руховій дії можна виділити:

1) рухову дію; 2) вчитель, хто навчає і навчання; 3) учень, якого навчають і вивчення; 3) рухова навичка, супер уміння як результат навчання. Як компоненти розвитку навчання руховій дії, що розгортаються в часі, можна виділити такі: 1) фіксацію у свідомості вчителя, кого навчають позицій «чому учити» і «як учити»; 2) фіксацію у свідомості учня, кого, навчають позицій «чому учитися» і «як учитися»; 3) спільну діяльність вчителя, хто навчає і учня, якого навчають по засвоєнню рухової дії; 4) фіксацію результату: рівня засвоєння рухової дії, комплексу спеціальних знань.

У цій системі учень, якого навчають, є не тільки об'єктом, але і суб'єктом навчання; від його активної участі, своєрідного прояву професіоналізму в навчанні залежить ефективність навчання. Особливо це відноситься до спортсменів високої кваліфікації і професіоналам, а також до студентів і працюючим фахівцям.

Сказане має важливе значення у формуванні спеціальних знань і професійних умінь. Однак найбільш повним такий процес може бути при спрямованому навчанні професійної діяльності студентів у тій мірі, в якій це можливо у вузівських умовах. На схемі показано, як основні положення навчання руховим діям (див. таблицю і схему) спроектовані, «вкладені» у процес професійного навчання. Показані складові цього процесу, його розвиток.

у якості складових системи навчання професійній діяльності можна виділити наступні: 1) професійна діяльність; 2) викладач, викладання; 3) студент, навчання; 4) цілісна професія фахівця з фізичної культури і спорту.

Як компоненти розвитку навчання професійній діяльності, що розгортаються в часі, можна виділити такі: 1) фіксацію у свідомості викладача позицій "чому учить" і "як учить"; 2) фіксацію у свідомості студентів позицій "чому вчиться" і "як вчиться", мотивацію активного навчання; 3) спільну діяльність викладача і студента по освоєнню професійної діяльності фахівця; 4) фіксацію результату (рівня освоєння цілісної професії).

Таким чином, правомірно вважати, що студент не тільки об'єкт і суб'єкт, навчання руховій дії, але одночасно об'єкт і суб'єкт навчання професійної діяльності, що диктує необхідність виявлення специфіки побудови всього процесу навчання і необхідності об'єднання зусиль викладачів багатьох дисциплін на цьому "полігоні".

Тут приведена тільки одна область додатка інтегративних підходів. Їх, звичайно, більше. Але це - важлива область наукових досліджень, методичних розробок і практичних рекомендацій.

На прикладі технології навчання руховим діям будується формування професійних умінь і навичок по інших розділах: спортивна підготовка, змагальна і тренувальна діяльність, керування процесом підготовки спортсменів, засобу відновлення, наукова і методична діяльність студентів. Усі ці питання стосовно до конкретних фізкультурно-спортивних видів викладаються в частині другій навчального посібника.

Організація навчального процесу з ТіМОВС та СПВ

Вивчення дисципліни ТіМОВС та СПВ має ряд особливостей, що відрізняють її від інших дисциплін навчального плану.

По-перше, навчальні групи тут формуються з урахуванням виду спорту і підготовленості прийнятих у вуз. Це дає можливість уникнути зайвих витрат часу на початкове освоєння основ виду спорту і створити підвищений інтерес до цих занять.

По-друге, курс ТіМОВС та СПВ вивчається на всьому протязі навчання у вузі. Це створює сприятливі умови для одержання студентами в процесі професійної підготовки корисної інформації з інших дисциплін навчального плану, насамперед предметного циклу.

По-третє, студент має можливість підвищити рівень спортивної підготовленості в обраному виді спорту.

По-четверте, з навчальною групою ТіМОВС та СПВ із першого до останнього курсу працює, як правило, той самий викладач.

Дисципліна реалізується у формі лекцій, семінарських, лабораторних, практичних, оглядово-методичних занять, навчальної практики, індивідуальних, самостійних занять студентів. Вона органічно зв'язана з видами практик студентів у школі, у літніх оздоровчих і спортивних таборах, у дитячо-юнацьких спортивних школах, за місцем проживання учнів. На лекціях викладаються знання про сутність виду спорту, про технологію праці тренера, педагога з фізичної культури і спорту, теорія і методика навчання спортивним навичкам, розповідається про систему спортивної підготовки,

про тренування і змагання і т. д. На семінарських заняттях поглиблюються і перевіряються знання студентів по основних питаннях дисципліни ТіМОВС та СПВ. На практичних заняттях студенти освоюють навички тренувальної і змагальної діяльності.

Тренувальні заняття присвячуються підвищенню рівня розвитку фізичних якостей, оволодінню технікою і тактикою виду спорту, вдосконалюванню техніко-тактичної майстерності. Змагання проводяться по фізичній і техніко-тактичній підготовці, за обраним видом спорту. Студент пізнає «роль того, якого навчають,»; одержує знання про процеси, що відбуваються в організмі того, якого навчають у момент навчання; знайомиться з «технологією навчання», що використовує педагог, учитель,

викладач, тренер); опановує елементами «педагогічної техніки» - професійними вміннями і навичками викладача, тренера, освоює методи наукових досліджень, педагогічного контролю, навички самостійної роботи.

Частина лекційного матеріалу використовується для оглядово-методичних занять, спрямованих на створення в студентів логічної і завершеної системи знань, умінь і навичок, що стосуються найбільш важливих аспектів обраного виду спорту, специфіки занять з тими, яких навчають, різного віку, статі і підготовленості, особливостей викладання фізичної культури взагалі й в окремих випадках.

У процесі навчальної практики в студентів формуються уміння і навички самостійного виконання елементів педагогічної (викладацької і тренерської) техніки. Сюди входить весь арсенал передбачених програмою професійно-педагогічних умінь і навичок, що вдосконалюються потім у процесі педагогічної практики в загальноосвітніх і спортивних школах. Тут студент знаходиться в ролі «того, якого навчають професійній діяльності».

Індивідуальні заняття з викладачем проводяться за рахунок аудиторій годин по потребі, за рішенням кафедри і за узгодженням з деканом. Ця форма занять координує заняття під керівництвом викладача і різні види самостійної роботи.

Курсова робота являє собою науково-методичне завдання, яке виконується на основі вивчення літератури з даного питання, застосування в процесі роботи методів дослідження й узагальнення власних даних. Виконується вона на матеріалі обраного виду базових дисциплін. У перспективі може бути основою для виконання випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи.

Самостійна робота студентів - це вивчення і реферування літературних джерел, вивчення і складання різної документації (індивідуальні плани, щоденники і т. д.), проведення спостережень, виконання домашніх завдань по теорії і практиці (фізичній і техніко-тактичній підготовці), проведення досліджень по курсовій, випускній кваліфікаційній (дипломній) роботі, участь у змаганнях, суддівство змагань.

Успішність з дисципліни ТіМОВС та СПВ на базі виду спорту оцінюється у формі заліків (щорічно) у терміни, передбачені навчальним

планом. Зміст, конкретні кількісно-якісні показники залікових вимог установлює кафедра і Вчена рада факультету для кожного року навчання на основі програми.

Робота з дисципліни ТіМОВС та СПВ будується на основі навчання студентів тому, що повинний робити педагог з фізичної культури (тренер з виду спорту) на різних етапах навчання програмному матеріалу, при проведенні тренувальних занять, підготовці і проведенні змагань, масових фізкультурно-оздоровчих і спортивних заходів і т. д. Наголос робиться на те, щоб розкрити студентам зміст роботи педагога з фізичної культури (тренера) як професіонала високого рівня, організатора, керівника діяльністю учнівського, студентського, спортивного колективу. Потім на цій основі необхідно показати, що повинно робити той, якого навчають, (учень, спортсмен) для того, щоб успішно опанувати руховою дією, спортивною технікою і тактикою, залучитися до самостійних занять і т. д.

Майбутній педагог (тренер), таким чином, повинний на високому професійному рівні знати структуру і специфіку власної педагогічної діяльності в процесі рішення задач фізичного виховання і спортивної підготовки різних контингентів. Крім того, викладач (тренер) повинний добре знати зміст і особливості діяльності учнівської молоді (спортсменів) різного віку і статі по реалізації згаданих задач. Звідси необхідність пошуку і застосування активних методів навчання на основі спільної діяльності тих, хто навчає і тих, яких навчають, у процесі навчання, тренування.

Викладання дисципліни ТіМОВС та СПВ пов'язане з визначеними складностями організаційного характеру. Це походить від того, що багато форм занять проводяться не в звичному режимі - «навчальна група» конкретного курсу, а з «групами ТіМОВС та СПВ», у яких можуть бути представники різних курсів (наприклад, збірна команда з ігрових видів спорту). У числі студентів є представники видів спорту, що виходять за рамки «базових» є люди без спортивного розряду, а є, спортсмени високої кваліфікації, що навчаються за індивідуальним графіком. До цього треба додати, що факультети мають у своєму розпорядженні різні умови для роботи: від власного комплексу спортивних споруд і навчальних аудиторій, лабораторій і т. д. до мінімуму на умовах оренди.

У кінцевому рахунку вирішують всі основні питання кафедри і свої пропозиції виносять на раду факультету фізичної культури з обліком того, що дана програма носить рекомендаційний характер, а конкретну для даного вузу розробляє факультет.

Можливі варіанти рішення організаційних питань.

Перший варіант. Факультет фізичної культури і спорту має всі необхідні умови. Студенти розподіляються по групах базових видів спорту. У ці групи включені студенти-спортсмени високої кваліфікації «не базових видів», що тренуються не у вузі. Вони освоюють професійні уміння викладача фізичної культури (тренера) і звітуються перед викладачем, що веде цей курс.

Лекції читаються для кожного курсу потоком, викладаються загальні для усіх видів спорту положення і відбиваються особливості груп видів спорту: циклічних, ігрових і єдиноборств, складно координаційних. Якісно можуть виконати таку роботу викладачі з високим рівнем професіоналізму. Можна потоки студентів у межах одного курсу формувати по згаданих групах видів спорту, де лекції читають представники цих видів спорту.

Заняття по всіх інших формах проводять викладачі, відповідальні за навчальні групи по видах спорту. У випадку, якщо в групі будуть студенти декількох курсів (наприклад, збірна вузу з плавання), вони одержують завдання по програмі «свого курсу».

Д р у г и й в а р і а н т . Факультет орендує мінімум спортивних споруд, для навчальних занять умови обмежені. Контингент студентів за рівнем спортивної підготовленості слабкий: чи без спортивних розрядів, чи розряди низькі. У цьому випадку за основу доцільно взяти навчальну групу і базові види: протягом року проводити заняття з одного виду спорту, протягом наступного - по іншому і т.д. При цьому треба прагнути до того, щоб заняттям з ТіМОВС та СПВ передувало вивчення спортивно-педагогічних дисциплін по відповідному виду. Наприклад, на I курсу вивчили плавання, на II курсі - ТіМОВС та СПВ з плавання. У цьому випадку усе, що зв'язано з «навчанням професії», йде із збільшенням - по програмі від курсу до курсу, практичні заняття присвячуються підвищенню рівня практичної підготовленості з базових видів спорту. Усі види занять у рамках навчальної групи, що значно спрощує організацію роботи.

Як варіант можлива така організація занять з ТіМОВС та СПВ, коли професійні уміння і навички освоюються й вдосконалюються на заняттях у спортивних секціях у школі, ДЮСШ, за рахунок практичних занять і навчальної практики з ТіМОВС та СПВ.

Умови на факультеті фізичної культури і спорту дуже різноманітні, крім цих «крайніх» випадків можуть бути різні «проміжні». У кожному окремому випадку кафедри і рада факультету фізичної культури і спорту вирішують ці питання з урахуванням конкретних умов, що відбивається в «своїй» програмі з ТіМОВС та СПВ.

Нижче приводиться досвід роботи факультетів фізичної культури і спорту Львівського державного університету фізичної культури.

Навчальні- групи ТіМОВС та СПВ формуються з урахуванням виду спорту і рівня підготовленості студентів, прийнятих у вуз на факультет фізичної культури і спорту. За курсом ТіМОВС та СПВ усі види навчальних занять (теоретичні, семінарські, практичні) проводяться протягом усього терміну навчання. Це дозволяє здійснювати професійну підготовку студентів, цілеспрямовано вирішуючи поставлені завдання. Розроблені залікові вимоги по всіх розділах і рокам навчання з урахуванням підготовленості студента.

З кожною групою із першого і до останнього року працює як правило один викладач.

На початку навчального року студенти, що надійшли на 1 курс, пишуть заяву про запис на заняття по конкретному виду спорту з числа включених у навчальний план факультету.

Протягом першого року навчання студент має право змінити спеціалізацію з остаточним закріпленням у групі наприкінці навчального року.

Лекції читаються для кожного курсу потоком, у них викладаються загальні для усіх видів спорту положення і зведення по основних питаннях спортивного і професійно-педагогічного удосконалювання.

Лекційний курс, як правило, читається викладачами високої кваліфікації, семінарські і практичні заняття проводять викладачі, відповідальні за групи по видах спорту, що дозволяє інтегрувати знання, отримані в процесі навчання у вузі.

Задача тренувальної діяльності складається з оволодіння технікою і тактикою обраного виду спорту, а також у підвищенні рівня кондиційної і координаційної підготовки. Задача змагальної діяльності - можливо більш повна реалізація своїх можливостей з метою виконання розряду або отримання звання відповідно до Єдиної всеукраїнської спортивної класифікації. Однак кількість практичних годин, передбачених навчальним планом, недостатньо для реалізації цих задач. У цьому зв'язку ми рекомендуємо додатково вводити години факультативних занять.

Комплектування груп здійснюється двома засобами.

1. Студенти - спортсмени високої кваліфікації - від першого розряду до майстра спорту розподілені по групах базових видів спорту. Практичні заняття може вести не викладач вузу, а його особистий тренер, але теоретичну і методичну частини курсу ТіМОВС та СПВ студент освоює під керівництвом викладача вузу. Причому висококваліфікованому спортсмену за рішенням ради факультету може бути наданий індивідуальний графік навчання.

2. Інші групи по видах спорту складаються зі студентів 1-У курсів факультету. Кількість тренувальних занять залежить від рівня спортивної підготовки. Кожному студенту розробляється індивідуальний графік виконання розрядних вимог по роках навчання.

Робота з ТіМОВС та СПВ у ЛДУФК проводиться в основному за першим варіантом.

На старших курсах деяким студентам тренувальні заняття замінюються заняттями по обраному виду спорту з учнями ДЮСШ чи загальноосвітніх шкіл.

Рекомендована література

Основна:

1. Ганчар И. Л. Плавание: теория и методика преподавания : учебник / И. Л. Ганчар. – Минск : Четыре четверти. Экоперспектива, 1998. – 352 с.
2. Глазирін І. Д. Плавання : навч. посіб. / І. Д. Глазирін. – Київ : Кондор, 2011. – 502 с.
3. Зациорский В. М. Физические качества спортсмена / В. М. Зациорский. – Москва : Физкультура и спорт, 1966. – 200 с.
4. Никитский Б. Н. Плавание : учеб. для студ. ф-тов физ. воспитания пед. ин-тов. – Москва : Просвещение, 1981. – 304 с.
5. Тер-Ованесян А. А. Обучение в спорте / Тер-Ованесян А. А., Тер-Ованесян Н. А. – Москва : Советский спорт, 1992. – 192 с.

Допоміжна:

6. Актуальні проблеми розвитку спеціальної витривалості ватерполістів / Наталія Островська, Микола Полегойко, Мар'ян Островський, Олег Сидорко, Микола Чаплінський // Молода спортивна наука України : зб. наук. пр. з галузі фіз. виховання, спорту і здоров'я людини / за заг. ред. Є. Приступи. – Львів, 2014. – Вип. 18, т. 1. – С. 182–186.
7. Биомеханика плавания / под ред. В. М. Зациорского. – Москва : Физкультура и спорт, 1981.
8. Ефективність засобів при початковому навчанні плаванню дітей шкільного віку / Микола Чаплінський, Олег Сидорко, Мар'ян Островський, Олександр Лисих // Спортивний вісник Придніпров'я. – 2008. – № 2. – С. 17 – 20.
9. Імас Є. Неолімпійський спорт: проблеми та перспективи розвитку / Є. Імас, О. Борисова, І. Когут // Фізична культура, спорт та здоров'я нації : зб. наук. праць. – Вінниця: Вінниц. держ. пед. ун-т імені Михайла Коцюбинського, 2016. – Вип. 2. – С. 145–152.
10. Келлер В. С. Теоретико-методичні основи підготовки спортсменів / В. С. Келлер, В. М. Платонов. – Львів : Українська Спортивна Асоціація, 1992. – 269 с.
11. Музика Ф. В. Анатомія людини : навч. посіб. / Музика Ф. В., Гриньків М. Я., Куцериб Т. М. – Львів : ЛДУФК, 2014. – 360 с.
12. Неолімпійський спорт : навч. посіб. для студ, вищ. навч. закл. фіз. виховання і спорту / Є. В. Імас, С. Ф. Матвеев, О. В. Борисова [та ін.]. – Київ : НУФВСУ, 2015. – 184 с.
13. Оздоровче плавання : навч. посіб. для студентів I–II рівнів вищої освіти / Юрій Бріскін, Тетяна Одинець, Мар'ян Пітин, Олег Сидорко. – Львів : ЛДУФК, 2017. – 200 с.
14. Оноприенко Б. И. Биомеханика плавания / Б. И. Оноприенко. – Киев : Здоров'я, 1981.

15. Оцінювання психо-фізіологічних станів у спорті / Георгій Коробейніков, Євген Приступа, Леся Коробейнікова, Юрій Бріскін. – Львів : ЛДУФК, 2013.– 311 с.
16. Парфьонов В. О. Плавання / В. О. Парфьонов. – Вид. 3-тє. – Київ : Вища школа, 1974. – 300 с.
17. Полатайко Ю. О. Плавання / Ю. О. Полатайко. – Івано-Франківськ : Плай, 2004. – 259 с.
18. Свістельник І. Р. Бібліографічний покажчик авторефератів дисертацій та дисертацій бібліотеки Львівського державного інституту фізичної культури. Вип.2 : Види спорту / Свістельник І. Р. – Київ : Кондор, 2005. – 344 с.
19. Свістельник І. Р. Вища фізкультурна освіта: тенденції інформаційного розвитку /Свістельник І. Р. // Актуальні проблеми фізкультурної освіти : матеріали II електрон. наук. конф. (18 травня 2006 р., м. Харків) / Харк. нац. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. — Харків: ОВС, 2006. — 96 с.
20. Сидорко О. Оздоровче плавання як засіб профілактики порушень постави дітей середнього шкільного віку / Сидорко Олег, Кіндзера Анна, Островська Наталя // Проблеми активізації рекреаційно-оздоровчої діяльності населення : матеріали IX Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю. – Львів, 2014. – С. 88 – 92.
21. Система олимпийской подготовки и направления совершенствования подготовки спортсменов к Играм Олимпиады 2008 г. в Пекине / Е. В. Имас, Н. Д. Уманец, Ю. М. Шкретий // Наука в олимпийском спорте. – 2005. – № 1. – С. 135–139.
22. Фирсов З. П. Оздоровительное плавание для всех / З. П. Фирсов // Плавание. – Москва : Физкультура и спорт, 1984.
23. Чаплинський М. М. Ефективність перших плавальних рухів при виконанні стартів поворотів та плаванні способом брас / М. М. Чаплинський, В. І. Івась, Н. В. Максимова // Фізична культура та спорт – важливий фактор виховання особистості та зміцнення здоров'я населення : тези звітної наук.-практ. конф. викладачів ін-ту за 1992 рік. – Львів, 1993. – С. 60–62.
24. Чаплинський М. М. Критерії ефективності поворотів у спортивному плаванні / М. М. Чаплинський, М. М. Огоновський, О. В. Лисих // Роль фізичної культури в здоровому способі життя : тези доп. II Регіон. наук.-практ. конф. – Львів, 1991. – Ч. 2. – С. 50–51.
25. Чаплинський М. М. Ефективність перших плавальних рухів при виконанні стартів поворотів та плаванні способом брас / М. М. Чаплинський, В. І. Івась, Н. В. Максимова // Фізична культура та спорт – важливий фактор

виховання особистості та зміцнення здоров'я населення : тези звітної наук.-практ. конф. викладачів ін-ту за 1992 рік. – Львів, 1993. – С. 60–62.

26. Chaplinskij N. Biomechanical analysis of starting techniques in swimming / Chaplinskij N. // Swimming III Terauds and Bedingfeld : International series of sport sciences. – Baltimore : Universiti park press, 1978. – Vol. 8. – P. 199–206.

27. Evaluation of the training level of water polo swimming players (13–15 years old) / Mykola Chaplins'kyu, Yuriy Briskin, Natalia Ostrov'ska, Oleh Sydorko, Maryan Ostrov'skyu, Maryan Pityn, Maxim Polehoiko // Journal of Physical Education and Sport. – 2018. – Vol. 18, suppl. is. 1. – P. 356–362.

28. Features of the development of physical qualities of water polo players / Yuriy Briskin, Maryan Ostrovs'kyu, Mykola Chaplins'kyu, Oleh Sydorko, Maxim Polehoiko, Natalia Ostrovs'ka, Maryan Pityn // Journal of Physical Education and Sport. – 2015. – Vol. 15, is. 3. – P. 543–550.

Інформаційні ресурси інтернет:

29. Плавання. Правила змагань. <http://usf.org.ua/>

30. Про фізичну культуру і спорт : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3808-12>

31. Сидорко О. Швидкісна та силова підготовка кваліфікованих ватерполістів [Електронний ресурс] / Олег Сидорко. – Львів : ЛДУФК, 2015. – 136 с. – Режим доступу: <http://repository.ldufk.edu.ua/handle/34606048/4270>

32. Чернов В. М. Основи техніки плавання : [навч. посіб.] [Електронний рбесурс] / Чернов В. М. – Львів : [б. в.], 1997. – 183 с. – Режим доступу: <http://repository.ldufk.edu.ua/handle/34606048/6638>